

**Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri
İnstitutu
Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu**

Bakalavr hazrlığı üçün «Ədəbiyyat nəzəriyyəsi» fənninin

P R O Q R A M I

«HS 020200 – Azərbaycan dili və ədəbiyyat» ixtisası üzrə

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Elmi-Metodik Şurasının «---» bölməsinin «-
---» tarixli iclasının qərarı ilə təsdiq
edilmişdir (protokol №)

B A K I –

Tərtib edən: **Vüqar Əhməd**
filologiya elmləri doktoru, professor

Redaktor: **Fikrət Xalıqov**
filologiya elmləri doktoru

Rəyçilər: **Elman Quliyev**
filologiya elmləri doktoru, professor

İsgəndər Orucəliyev
filologiya elmləri namizədi, dosent

Nazilə Abdullazadə
Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun baş müəllimi

İzahat vərəqəsi

Filologiya fakültələrinin IV kurslarında «Ədəbiyyat nəzəriyyəsi»nin tədrisi yeni, yaradıcı yöndə davam etdirilir. Bədii ədəbiyyatdan istifadə edərkən faktlara, ədəbi metod, cərəyan, istiqamət və üslublara yeni fikir və düşüncə tərzilə yanaşılmalıdır. Artıq yaşadığımız XXI əsrin ideya-estetik tələbləri, ədəbi meyar və ölçüləri nəzərə alınmalıdır.

Yuxarı kurslarda tələblərin elmi-nəzəri səviyyələri əsas tutulur, zahirən təkrar təsiri bağışlayan bəzi mövzular daha dərinə, müasirliyin yeni meyar və ölçüləri ilə tipoloji axarda tədris olunur. Tələbələr filologiyanın əsaslarını – ədəbiyyat nəzəriyyəsini hərtərəfli öyrənməyə istiqamətləndirilir. Və IV kurslarda saatlar belə bölünür:

Bədii əsərləri öyrənmə metodları – 2 saat.

Bədii əsərləri öyrənmə metodları mifoloji nəzəriyyə, mədəni-tarixi metod, müqayisəli-tarixi metod, psixoloji məktəb, formal metod, sosioloji metod, strukturalizm.

Bunların səciyyəvi xüsusiyyətləri – pozitivizm fəlsəfəsi çərçivəsində yaranmalı. Mifoloji nəzəriyyənin yaradıcılarının təhlildə müqayisəyə estetik görüşdə romantik konsepsiyaya əsaslanmalı. Onların inamında bədii yaradıcılığın əsası mifdir, süjet gəzəri və keçicidir. Xalqlar bir-birlərindən hazır süjet və bədii motiv götürürlər, müqayisənin bütün janrlara aid edilməsi, məzmun və süjetdə əsatir və törəmlik axtarılması. Mədəni-tarixi metodun əsas prinsipləri: İ.Tenin təbii elmlərin üsul və metodlarını ədəbi hadisələrə tətbiq etməsi; ədəbiyyatın predmetini insanın xarakterində, mənəvi-psixoloji aləmində axtarması; bədii yaradıcılıqda bəşəriyyətə bioloji mövqedən yanaşması, tarixi inkişafın səbbini bədii ideya və ictimai psixologiya ilə əlaqələndirməsi. Müqayisəli-tarixi metodun iqtibas nəzəriyyəsi, ya da kompartivizm adlanması. Komparativistlərin bədii təsiri əsas olmaları, incəsənətin cəmiyyətdən, ictimai-siyasi mübarizədən ayırması. Psixoloji məktəbin avtobioqrafikliyi, müşahidəni, təsviri-emosionallığını, özünü tətbiq və özünü real dərk etməsi əsas olması. Sosioloji metodun növləri və onun ədəbiyyatı yalnız sinfi mövqedən öyrənməsi. Formal metodun mahiyyəti və məhdudluğu.

Bədii ədəbiyyatın spesifik xüsusiyyətləri – 4 saat.

Antik estetikə ədəbiyyatın varlığı təqlidin və xarakter yaratmağın spesifikliyi. Söz sənətinin dünya xalqlarının təhkiyəsi, bəşərin bədii nitqi və varlığı universal inikası və dərk forması olması. Onun milli-tarixi inkişafı, ənənəsini və nrvator istiqamətini müəyyən inkişaf mərhələlərində yaratması: bədii hərəkətdə alınanda həyatın başqa sahələri ilə əlaqəsinin, yer və mövqeyinin görünməsi; bədii məntiq və mahiyyətin dərk və müşahidədən, canlandırma, fərdiləşdirmə, tipikləşdirmə və obraz yaratmaqdan ayrı olmaması, gerçəkliyin spesifik üsullarla – sözlə, ricətlərlə, lövhələrlə, çırıntı və surətlərlə ifadəsi. Yaradıcılıq prosesində ədəbi şəxsiyyətin əsas komponentlərinin – dünyagörüşün, istedad, hiss və duyğuların iştirak etməsi; məzmunla formanın münasibətinin mütləqliyi və bunların bir-birinə keçməsi. İnkişafın incəsənətə təsiri, fərdi-bədii üslubların müxtəlifliyi, incəsənətin dövrün iqtisadi-siyasi həyatından, xalq mənəviyyatından kənar qala bilməməsi; zamanın sənətkarı yaradıcılıq axtarışlarına aparması. Onun fərdiyyəti, dünyagörüşü, həyat mövqeyi və bədii yaradıcılığı.

Bədii ədəbiyyatın söz sənəti, lövhə, mənzərə və obrazlarla düşünən sənət olması. Dil ədəbiyyatın «ilk ünsürü», «tikinti materiallarıdır». Sözlə lövhə, detal, mənzərə və obrazlarla fikir yaratmaq, təsir oymaq üsulları.

Bədii əsərin pafosu; onun təzahürü və məzmun – təsir müxtəlifliyi – 2 saat.

Poetik ideyanın canlı ehtiyac, güclü pafos olması; hər hansı poetik əsər pafosun məhsuludur. Pafosda sənətkarın ideyaya, onun təbii-bədii ifadəsinə məftunluğu; pafosun həyatın real, hissi emosional təhlilindən doğması. Dünyagörüşün, ədəbi təcrübənin və varlığı özünəməxsusluğu ilə təsviri məzmun-ideyaya – pafosa təsiri. Pafosun fakta, əhvalatda gerçəkliyin təhlilində, ideya inamında olması, epik və dramatik əsərlərdə

pafosun tədricən, hadisələrin, surət və xarakterlərin inkişafında yaranması, əsərin strukturundan keçməsi, məzmun və formadan ayrı olması.

Pafosun əsatir, əfsanə və nağılları və mərasim nəğmələrini daxilən hərəkətə gətirməsi; onun təzahür müxtəlifliyi: tragik pafos, qəhrəmanlıq pafosu, romantik pafos, satirik pafos.

Tipilik problemi. Bədii obraz, tip və xarakter – 4 saat.

Tipikliyin estetik kateqoriya kimi hadisələrin ümumi, mühüm qanunauyğun tərəflərini və inkişaf proseslərini müəyyən etməsi. Tipikliyin onu doğurmuş şərait və zamanla bağlı olması. Tipikliyin tipik hadisələrin bədii obrazlar formasında düzgün inikasından ibarət olması. Eyni zamanda obyektiv gerçəkliyin rəngarəngliyi ilə, dərk etmə və təsvir – ifadə imkanlarının tükənməzliyi ilə əlaqədar olması. Tipikliyin hadisələrin subyektiv, formalist təsvirinin səthi oxşarlığını əsas götürən naturalizmin əksinə olaraq, realist sənət bədii ümumiləşdirmə yolu ilə tipik və «həyatda hamı üçün maraqlı olanı» əks etdirməsi. Əhəmiyyətli həyat hadisələrinin bədii obrazlarda «qatılması» tipikləşdirmə, müəyyən tarixi dövrün adamlarının daha mühüm cəhətlərini konkret əks etdirən surətin ədəbi tip hesab olunması. Tipikliyin həyatda son dərəcə rəngarəng şəkildə özünü göstərməsi. Eyni bir ictimai tipin yazıçının ədəbiyyatda müxtəlif fərdi xarakterlərdə əks etdirməsi. Tipik obraz yaradarkən yazıçının prototipdən istifadə etməsi. Tipiklikdə bədii xarakteristikanın və portretin əhəmiyyəti. Tipiklik üçün qəhrəmanın dünyagörüşü, aparıcı şəxslərin baxışları və əqidəsinin vacib şərtlərdən biri olması. Bədii ədəbiyyat prototip; prototipin tarixi şəxsiyyətin xəyal və tefəkkürə toxundurulması. Bədii əsərdə hər şeyin hadisələrin, peysaj, lövhə, detal və mənzərələrin, gülüşün və gülüşün üsullarının ümumiləşməsi. Bədii yaradıcılığın əsas qanunlarından olan tipikliyin bir problem halında dərki və onun nəzəri ümumiləşdirilməsi, həm ayrı-ayrılıqda, həm də bütöv kontekstdə alınaraq qiymətləndirilməsi. Bədii obrazın insana məxsus olan tipik cəhətləri əks etdirərkən yalnız olmuş

hadis və faktların deyil, eyni zamanda hal-hazırda baş verən hadisələrin də mənasına diqqət yetirməyin meydana çıxarması.

Sənətkarın yaradıcılıq fərdiliyi. Bədiiliyin meyarı – 4 saat.

İctimai həyatın ən mühüm cəhətləri parlaq surətdə ümumiləşdirən əsərlərdə bədiiliyin bütün şərtləri ilə özünü göstərməsi. Həqiqilik, inandırıcılıq, səciyyəvilik, fikir dərinliyi, məfkurə saflığı həyatın düzgün əksi dövrün qabaqcıl fikirlərinin tərənnümü ilə vəhdət təşkil etməsi. Bədiiliyin həyati estetik, obrazlı dərk və əks etdirmək forması olan spesifik xüsusiyyəti olması. Bədiilik sənət əsərinə xas olan keyfiyyətlərin mükəmməl səviyyəsinə qaldırılan məcmusudur. Məzmun və formanın vəhdəti, məhz hər iki tərəfin ahəngdarlığı əsərin yüksək bədiiliyi, onun həyat həqiqətinin inandırıcı təəcəssüm etdirməsi üçün mühüm əsasdır. Bədiiliyin ümumiləşdirmənin inandırıcılığı və təsvirin həyatiliyi kimi müəyyən olunan həqiqəti kimi. Bədiiliyin meyarının anlayışı forma və məzmun vəhdəti prinsipinin əks etdirməsi. Sənətkarın yaradıcı fərdiliyinin metod, üslub, ədəbi cərəyan, dünyagörüşü, ictimai gerçəklik və s. mühüm nəzəri komponentlərlə bağlıdır. Yazıçının bioqrafiyasının həm fərdi, həm də ümumi, ictimai-estetik mənaya malik olması. Ədəbiyyatda fərdiliyin varlığı estetik mənimsəmə üsulu, ələmi bütün əlvanlığı ilə açmağa imkan verən bir vasitə olmalı. Sənətkarın yaradıcılıq fərdiliyinin formalaşmasında zamanın estetik tələblərinin mühüm rol oynaması. Eyni həyat hadisəsinin müxtəlif sənətkarlar tərəfindən müxtəlif bədii qiymət alması. Yaradıcılıq fərdiliyinin ədəbiyyatın spesifikliyi ilə bağlılığı: onun ədəbi fərdiyyətin dünyagörüşü, təcrübə və istedadını, müşahidə aparmaq, faktı seçmək, əhvalatın iştirakçısı olmaq, zamanın tələbləri səviyyəsində dayanmaq, həyatı ifadə ed bilmək bacarıq və imkanını ifadə etməsi.

Ədəbiyyatın inkişaf qanunauyğunluğu xəlqilik, ənənə və novatorluq – 4 saat.

İncəsənətin tədricən milli özünəməxsusluq qazanması, ədəbi inkişafın əsrləri əhatə etməsi. Hər bir dövrün müvafiq olaraq mövzular meydana çıxarması. Zamanın ədəbiyyatın süjet və konfliktlərinə mühüm təsir göstərməsi. Bədii əsərlərin ideya tematik məzmunu ilə bağlı olaraq bədii təsvirin üsul və priyomlarının dəyişməsi, müxtəlif növ və janrlar yaranması, müxtəlif üslublar, ədəbi cərəyanlar, yaradıcılıq metodlarının əmələ gəlməsi. Tarixi inkişafın müəyyən mərhələlərində ədəbiyyatın ideya-estetik yaxınlığı. Hər hansı bir xalqın ədəbiyyatın təsiri ilə yox, özünün qanunauyğun inkişaf və milli ənənəsini yarada bilməsi. Milli ədəbiyyatda ədəbi proseslərin, istiqamət, cərəyan və inkişaf mərhələlərinin xronoloji ardıcılıqla və eyni dövrdə yaranmaması. Ədəbiyyatın bir mərhələsinin digər mərhələsi ilə əvəz olunmasının mütləq səciyyə daşması. Hər hansı milli ədəbiyyatın keçid mərhələsində mifologiyanın antik bədii mədəniyyətin, tam bədii dərk ədəbiyyatının əlamətlərindən istifadə edilməsi, antik ədəbiyyatdan Şekspirə qədər dünya bədii təhkiyəsində heç bir ədəbi cərəyanın olmaması; onu ədəbi meyl və münasibətlərin əvəz etməsi. Antik mədəniyyətdə XII-XVI əsrlərdə Şərq və Avropa ədəbiyyatında ədəbi meyillər.

İlk ədəbi cərəyanın – klassizmin yaranması; onun ədəbi üsul və ölçülərinin müəyyənləşməsi; cərəyanların ya bir-birini əvəz etməsi, ya da onların yan-yana inkişafı. İqtisadi-siyasi mühitin, tarixi şəraitin cərəyanlara, dünyagörüşü və fərdi bədii üslublara təsiri.

Xəlqiliyin milli-bədii, tarixi inkişaf və ideyalılıqdan, bunların da novatorluq və yaradıcılıq axtarışından ayrılması, incəsənətin başlanğıcının folklor olması. Yaradıcılığın sintetik mifoloji, folklor mərhələsində ədəbiyyatın xəlqiliyinin aşkarlanması və özünün ənənəsini yaratması. Xəlqilik və ənənə ədəbi nəsillər arasında ədəbi varislikdir; varislikdə daxili hərəkət və fasiləsizlik. Bəzi xalqların ədəbiyyatının müəyyən dövrlərdə öz kökündən, ənənəsindən qəlpələnməsi. Xəlqiliyin novatorluqla vəhdəti, onun bədii əsərlərin komponentlərini əhatə etməsi. Xəlqi ədəbiyyat həm də ümumbəşəri ədəbiyyatdır. Novatorluğa yön almayan ədəbiyyatda ənənənin

yaşaya bilməmsi. Novatorluğun real gerçəkliyin lərindən qavranılmasında meydana çıxması. Ənənə və novatorluğun həllində meydana çıxan müxtəliflik, onun dünya ədəbiyyatının təcrübəsinə əsaslanmasından əlavə, hər bir ədəbiyyatın milli-tarixi xüsusiyyətlərinin də ifadə edilməsi ilə bağlılığı.

Müasir şeirşünaslığın əsas problemləri – 4 saat.

Şərq ölkələrində şeirin inkişafı, onun ənənəsinin zənginlik və bənzərsizliyi; erkən bənd növləri və onlara münasibət. Bədii ədəbiyyatda nəzm sistemləri, onlardan dillərin təbiətinə, milli xüsusiyyətlərinə istifadə üsulları. Şeirdə zəruri tələblər – ölçü, bölgü, ahəng, qafiyə. Müasir ədəbiyyatda bənd növlərinin dinamikləşməsi və yeni çalarlar alması. İri bənd növlərinin yaranma üsulları.

Azərbaycan şeirində vəzn; vəznlərin inkişafı və bir-birinə təsiri. Heca vəznü – Azərbaycan şeirinin əsas dilə yataımlı ölçüsü.

Əruz vəzninin türkdilli ədəbiyyata keçməsi, mənimsənilməsi və heca vəznü ilə bərabər işlənməsi. Azərbaycan şeirində əruzun bəhrləri. Bəhrlərdən dilin tələbinə uyğun istifadə. Yazılı ədəbiyyatda şeir şəkilləri; qəzəl, qəsidə, qitə, tərkiqbənd, tərçibənd, rübai, məsnəvi, müsəmmət və müstəzad.

Heca vəzninin qəlibləri və qaydaları. Əruz vəzninin qəlibləri. Sərbəst vəznü yarandığı və yayıldığı sosial-tarixi şərait.

Sərbəst şeirdə misraların uzunluğu, bölgülərin sayının müxtəlifliyi. Sərbəst şeirin məzmunla əlaqədar Azərbaycan şeirinə yeni ifadələr gətirməsi.

Bədii əsərlərin məzmun və formanın vəhdətinə əsaslanması. Sənət əsərində forma ideya-tematik məzmunun ifadəsi kimi qiymətləndirilməsi. Bədii növ, janr, dil kimi komponentlərin forma elementləri hesab olunması. Həqiqi sənət əsərində forma və məzmunun möhkəm əlaqəsi və birinin digərinə keçməsi. Sənətkarın subyekt, obyektə daim fəal münasibətdə

olması. Sosialist realizminin sənətin məzmununu yalnız materialist idrak nəzəriyyəsinin tələbləri əsasında müəyyənləşdirə bilməsinin yalnışlığı. Həqiqi sənət əsərinin məzmun və formasının maddi və mənəvi həyatı təsdiq, materializmi isə inkar etməsi. Materializmin obyektiv həqiqəti inkar etməsi. V.İ.Leninin idrak nəzəriyyəsinin puçluğu. Marksist-Leninçi inikas nəzəriyyəsinin prinsiplərinin, sənəti obyektiv məzmunla malik olmaqdan məhrum etməsi. Sosializm dövründə Azərbaycan sənətkarlarının yazdıqları əsərlərin məzmununu yalnız sosializm ideologiyası forması ilə qələmə almağa məcbur olması.

Varlığı xəyal və düşüncəyə toxundurmaq, niyyətə uyğun formaya salmaq; əsərdə hadisələrin bir istiqamətdə cəmlənməsi, formanın məzmunundan təzahür etməsi, incəsənətin janrlarının formasının, ifadə və təsir üsullarının bir-birindən fərqlənməsi. Sənətkarların bənzərsiz tikinti materiallarından – səs, söz, ritm, ahəng, melodiya, rəng, cizgi, kompazisiya, tunc, marmar və gildən istifadə üsulları. Formanın məzmunundan asıllığı, təzə məzmunla müqavimət göstərməsi. Məzmunun adiliyinin, qeyri-reallığının formaya təsiri və formanın əsasını – məzmunu itirməsi, inkişaf tapmaması. Aristotelin və Bualonun estetiiasında forma. Şərq ədəbiyyatında forma. Müasir ədəbiyyatda məzmunun sosialist ideologiyasını davam etdirməsi. Bir sıra sənətkarların sosialist ideologiyasında yaranan şüarçılığın ənənələrinə sadıq qalaraq yaratdığı əsərdəki qəhrəmanını ideal insan kimi göstərməsi. Bunun da nəticəsində müasir ədəbiyyatın müəyyən qədər tənəzzülə uğraması.

Ədəbi cərəyan, metod və üslub – 6 saat.

Cərəyanların yaradıcılıq metodlarının yaxın olması; bədii tefəkkür üsullarını – cərəyanları fərdi yaradıcılıqların ümumi prinsipləri yaratması; şəxsiyyət və dünya haqqında konsepsiyanın tipologiyası – cərəyan. Bədii metodun varlığın konkret sosial-tarixi şəraitdə meydana çıxması və məlum dünyagörüşünün ifadəsi olması. Bədii metodun ədəbi cərəyanın

nəzəriyyəsi kimi həyatı mənimsəmək və əks etdirmək üçün tətbiq olunan qabaqcıl yaradıcılıq prinsiplərinin vəhdəti olması. Üslubun hər hansı bir yazıçının yaradıcılığına xas olub əsərlərində təkrar edilən əsas ideya-bədii xüsusiyyətlərinin məcmusu, yazıçının dünyagörüşü və onun əsərlərinin məzmununu təyin edən əsas ideyalar və xarakterlər dairəsi, onun üçün tipik olan bədii təsvir vasitəsi olması. Üslubun bütöv bədii strukturda özünü göstərən ideya-bədii xüsusiyyət kimi yazıçının və ya onun əsərlərinin mühüm bədii xüsusiyyətləri deyil, məzmun və formanın meydana çıxmasına yardım göstərən bütöv bədii vasitələrin vahid sistemi olması. Üslub anlayışında ayrı-ayrı sənətkarların özünəməxsusluğu. Bədii metodda ümumi cəhətlər. Üslubun müəyyən xalqın ədəbiyyatında, fərdi üslubun isə yaradıcılıqlarda yaranması, hərəkət və inkişaf etməi.

Romantizm və realizmin prinsipləri; bu metodların ilk ünsürlərinin folklorda yaranması. Romantizmin bir yaradıcılıq metodu kimi formalaşması və vahid istiqamətli ədəbi və ideya-estetik hərəkət olmaması. Romantik obrazın təkamül özünəməxsusluğu, müstəsna hadisələrdən, şərtlilklərdən, işarə və rəmzlərdən istifadə üsulları. Romantizm və realizmin qarşılıqlı təsir və əlaqədə inkişafı. XX əsrin ilk illərində Azərbaycanda vücut gələn siyasi-ictimai şəraitdə romantik sənətkarların yetişməsi. Hüseyn Cavid, Məhəmməd Hadi, Abbas Səhət, Əlibəy Hüseynzadə kimi sənətkarların öz əsərlərində xalqı istibad və zülmə qarşı mübarizəyə dəvət etməsi. Azərbaycanın azadlıq və istiqlal üçün çalışması. Realizmin həyatın bədii analogiyası olması; təsvirin reallığı, mənzərələrin varlığı uyğun gəlməsi, tipik şəraitdə, tipik xarakterlərin təşəkkül tapması. Tənqidi realizmin mahiyyəti. Sosialist realizmin bitərəfliyi, partiya siyasətini əsas tutması, sənətkarı çərçivəyə salması, əsasında siyasəti yaymaq, təbliğ etmək, tərifləmək, ideallaşdırmaq pafosunun dayanması. Sosialist realizmin, həqiqi realizmin əksinə olaraq tarixi təhrif etməsi və XX əsrdə baş verən bütün bəşəri nailiyyətləri K.Marksın, F.Engelin, V.İ.Leninin adı ilə bağlanması. 1920-ci ilin aprelində Azərbaycan xalqının müstəqilliyini əlindən almış və

Azərbaycan xalqını qanına qəltan eləmiş «XI Qırmızı Ordu»nu xilaskar kimi qələmə verməsi. 1905-1918-ci illərdə Azərbaycan xalqını soyqırma məruz qoyan mənfur və bədnam erməniləri «qardaş» adlandırması, 1918-ci ildə Azərbaycan xalqını ermənilərin törətdiyi soyqırımdan xilas etmiş Osmanlı türklərinin düşmən kimi qələmə verməsi. Sosialist realizmin eyni zamanda Allaha, peyğəmbərə, İslam dininə qarşı təbliğat aparması və xalqın həqiqi tarixini dəyişib, istədiyi şəkllə salması.

Müasir ədəbiyyatşünaslıqda cərəyanlar: modernizm, freydizm, irosionalizm. Modernizmin prinsipləri, onun öz məzmununda bir neçə cərəyanı birləşdirir.

Seminar məşğələlərində aşağıdakı mövzuların öyrənilməsi məqsədəuyğun hesab edilir:

Bədii ədəbiyyatı öyrənmə metodları. Bu metodların mahiyyəti, səciyyəvi xüsusiyyətləri – 2 saat.

Bədii əsərin pafosu; onun təzahür və məzmun təsir müxtəlifliyi – 2 saat.

Bədii ədəbiyyatın spesifik xüsusiyyətləri – 2 saat.

Bədii ümumiləşdirmə, fərdiləşdirmə, bədii obraz, xarakter və tip – 2 saat.

Sənətkarın yaradıcılıq fərdiliyi – 2 saat.

Ədəbiyyatın inkişafı qanunauyğunluğu; xəlqilik, ənənə və novatorluq – 2 saat.

Bədii əsəri məzmun və formavəhdətində öyrənməyin vacib – müasir şərtləri – 2 saat.

Ədəbi cərəyanlar; yaradıcılıq metodu və cərəyan – 2 saat.

Bədii üslub. Sənətkarın fərdi-bədii üslubu – 2 saat.

Ə D Ə B İ Y Y A T

1. Aristotel. Poetika. Bakı, 1974
2. Azərbaycan ədəbiyyatında sosializim realizm məsələləri. Bakı, 1986
3. K.Məmmədov Qasım bəy Zakir. Bakı, 1985
4. K.Məmmədov. Yusif Vəzir Çəmənizəminli. Bakı, 1987
5. B.Abdulla. Kitabı-Dədə Qorqudun poetikası. Bakı, 1999
6. A.Səfiyev. Azərbaycan dramaturgiyası müasir mərhələdə. Bakı, 1998
7. Q.Kazımov. Qurbani və poetikası. Bakı, 1996
8. B.Babayev. Abdulla Şaiqin bədii nəsrı. Bakı, 1999
9. T.Mütəllimov. Əbdülrəhim bəy Haqverdiyevin poetikası. Bakı, 1988
10. T.Hacıyev. Yazıçı dili və ideya-bədii təhlil. Bakı, 1979
11. T.Hacıyev. Satira dili. Bakı, 1975
12. Q.Kazımov. Bədii ədəbiyyatda komizm üsulları. Bakı, 1987
13. B.Əhmədov. Azərbaycan satirasının inkişaf problemləri. Bakı, 2000
14. A.Məmmədov. Nəsrin poetikası. Bakı, 1990
15. Ə.Nazim. Seçilmiş əsərləri. Bakı, 1979
16. M.Arif. S.Vurğunun dramaturgiyası (seçilmiş əsərləri, 2 c., bakı, 1968)
17. M.Rəfilı. M.F.Axundov. Bakı, 1990
18. F.Qasımzadə. M.F.Axundovun həyatı və yaradıcılığı. Bakı, 1962
19. H.Araslı. Füzuli. Bakı, 1985
20. S.Əliyev. Füzulinin poetikası. Bakı, 1986
21. Ə.Mirəhmədov. Sabir. Bakı, 1985
22. C.Xəndan. Sabir yaradıcılığının sənətkarlıq xüsusiyyətləri. Bakı, 1962
23. K.Talıbzadə. A.Səhhət. Bakı, 1986
24. Q.Xəlilov. Azərbaycan romanının inkişafı tarixindən. Bakı, 1973
25. Y.Qarayev. Realizm: sənət və həqiqət, Bakı, 1980

26. Ə.Hüseynov. Sənət yanğısı. Bakı, 1976
27. N.Şəsizadə. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı. Bakı, 1997